

ISA

Ma näen sind. Sa oled tükike sinist taevast, mis paistab läbi tihedaks kasvanud metsa, et ma teaks, kuhu poole pürgida. Sina oled see, kes õpetas mind valgust otsima, seda nägema ja jälgima. Tänu sinule sain ma teada, et valgus peletab pimeduse ja toob päevavalgele kõik, mida öö on varjanud. Olen lõpmata tänulik, et mu kõrval on olnud keegi, kelle armastusel minu vastu polnud piire. See on mõistmine, et kõik kordub meis endis ja meie olemegi igavik.

Ma hakkasin oma isa nägema, kui olin umbes kuueaastane. Enne seda oli ta lihtsalt olemas. Mäletan tankiroomikute all elutuks tallatud metsateed ja meid sellel astumas. Nägin toona enda jalge ees vaid kirbe sambliku ja tedremaranaõitega kaetud rada ning lõpmatusse viivat metsasihti, aga tema nägi kaugemale. Tahtsin maha istuda ja tihkusin, sest mu tallad tulitasid torkimise valust. Isa lohutas mind, rääkis selles paigas toimunud sõjaaegsetest lahingutest ja lennukipommidest, mis olid lõhkedes ümbritseva metsa sisse sügavad lehtrikujulised

haavad jätnud. Minu mälus neid lahingupilte polnud ja siis ma hakkasingi nägema oma isa, kes läks pika varjuna minu ees, seisatas aeg-ajalt ja ootas, kuni talle järele jõudsin.

Tema ütles mulle, et viriseda ei tohi ja ma pean alati üles tõusma ning edasi minema, sest aeg ei oodanud meie taga, vaid meil tuli ajaga kaasas käia. Kõik tehtud vead tuli parandada, hävitatud metsa asemele noored puud istuda ja et inimestega oli samamoodi. Mäletan, kui ta ütles, et tuhost hallil ja kivisel pinnal istudes ei kasva mulle kunagi juuri alla ning minust ei saa sihvakat metsailudust, kelle latv võib pilvi püüda. Siis nägingi, kui suur mu isa oli, sest üht kätt minu poole ulatades võis ta teisega pilvi puudutada. Nii ma siis tõusin, koputasin oma auke täis sandaalidest prahi välja ja vaatasin vinesse sulguva sihi lõppu. Ma ei kartnud enam valu ega väsimist, sest mu isa läks minu ees.

Me käisime sel metsasihil pea igal pühapäeval, sest isa sõnul oli mets ainus koht, kuhu võis töönädala argipäevadel kogunenud murede eest peitu minna, pealesunnitult seltskonda vältida ja tunda end osana vabadusest, mida inimesed sageli üksteisele tagada ei suutnud. Minu isa jaoks oli mets endiselt roheline kuld, kuigi see oli ajas verest punaseks ja tules mustaks muutunud, aga seni, kuni taimeaedades rohetasid noored kuuseistikud ning riigi kullavaru töö eest antavatesse medalitesse kolis, oli tema veendunud, et tulevikus surevad kõik puud omaenda juurtel seistes, mitte ei murdu pommirahe all.

Mu isa armastas meid – mind, minu ema ja venda –, aga ta ei lubanud endal seda välja näidata, kuid tema

teod kõnelesid sellest. Ta ütles, et mõned inimesed ei armasta neid, keda meie armastame ja hakkavad üksteist selle pärast lausa vihkama. Tahtsin lapsena endale nii väga mõnd lelu, millega mängida või kedagi, kes mängiks minuga, aga isa ütles, et pole vaja asju, vaid mõtet. Asjad tekitasid teistes inimestes kadedust ja siis oli kohe ka tüli majas. Tema sõnul oli mõtetega mängimine palju lihtsam, sest neid sai alati endaga kaasa võtta ja vajadusel märkamatuks muuta.

Ma mõtlesin selle peale, kuid ei saanud aru, kuidas võis mängida millegagi, mida polnudki nagu olemas. Meie maja ümber oli suur park ja seal kasvas puid, mis viskasid oma käbid ära. Nendega sai mängida, aga ema ei lubanud, sest need olid vaigused ning vaiku oli raske kätelt ja riietelt maha pesta. Isa sõnul olid käbid aga puu viljad, millest sai alguse uus puu. Siis ma hakkasingi selle mõttega mängima, kuidas käbi kasvab suureks ja lõpuks nii suureks, et temast saab pilvepüüdja. See mäng hakkas mulle meeldima, kuid igatsus mõne elusa mängukaaslase järele jäi.

Nagu metsamehele kohane, oli ka minu isal jahipüss ja laiguline koer, keda tema Hagijaks kutsus. Hagijas oli juba vana ja ta ei viitsinud enam minuga mängida ning isegi jahile läks ta pisut vastumeelselt, aga ehk luges ta selle mõtte välja oma peremehe peast, kellele samuti ei meeldinud teist elusolendit püssiga sihtida. Minu jaoks oli aga päris hea oma pea Hagija laigulise külje peale toetada ja ka temal polnud selle vastu midagi. Nii me siis koos mängisimegi, kumbki oma mõtetega ning see tekitas turvalisuse tunde. Hagijas oligi minu ainus asi –

mänguasi, kaaslane, keda kaisus hoida või kellega seda mõttemängu mängida, eriti siis, kui isa ja ema olid tööl.

Ühel pühapäeva hommikul sundis isa meid eriti kärmesti tegutsema, kuna talle ei meeldinud metsamajandi direktori käskkiri, mis oleks talt meie ainsa ühise puhkepäeva võtnud. Nimelt oli seltsimees direktor nõudnud ametlikus korras, et majandi metsaülem peab pühapäeva hoopis koos temaga veetma, mis tähendas seda, et isal tuli koos direktori ja tema parteikaaslastega koosolekulaua ümber istuda ja viina juua. Minu isale selline puhkamisviis ei sobinud. Tema oli direktori plaani juba ammu läbi näinud ja see oli ka üks neist põhjustest, miks me igal nädalalõpul metsa põgenesime. Ema oli selle päeva tarbeks terve nädala toitu piknikukorvi kogunud ja nii me siis läksimegi. Mets oli meie kindel linn ja varjupaik ning mida aasta edasi, seda kindlamalt see arusaam meid perena kokku liitis.

Sel pühapäeval läksime kodust ära juba enne kukke ja koitu ning mina olin varasest äratusest pahur. Ema muretses Hagija pärast, kes oli kuhugi kadunud, aga isa arvas, et küll see loom meie jäljed üles võtab ja järele tuleb, kui metsamajandi pargis jälle paugutamiseks läheb. Isa sõnul oli sõda metsamajandi direktoris selise jälje jätnud, et see mees kohe ei saanud muidu, kui pidi end purju jooma ja kedagi püssiga sihtima. Keelata ei saanud teda keegi, sest tema oli surmalaagris ellu jäänud juut, kelle Stalin oli oma usku pööranud ja rahva hirmuks pukki pannud. Isa jutust ei saanud mina siis küll suurt midagi aru, aga ema sai ja mina sain targaks salaja nende kahe omavahelisi jutte pealt kuulates.

Kui me õhtul ehakuma paistel tasakesi astudes koju tagasi hiilisime, tabas meid trepikojas halb üllatus. Isa muutus ühtäkki näost tuhkhalliks ja käskis mul silmad sulgeda. Tegin seda, kuid mu silmad olid nähtu juba jäädvustanud ning seda pilti ei unusta ma kunagi. Hagijas lamas meie korteri uksematil ning ta polnud enam pruuni- ja valgelaiguline, vaid ta valge karv oli verest punane ning keha täiesti liikumatu. See oli esimene kord, kui see koer meid nähes ei rõõmustanud. Tundsin, kuidas ema käed mind õlgadest hoides värisesisid ja ainus, kes julges kaks rasket sõna välja öelda, oli mu vanem vend.

Isa ei lubanud vennal vanduda, kuid sel korral jäi poisi korrale kutsumine teisejärguliseks. Nägin esimest korda läbi oma suletud laugude, kuidas isa koera vana-dest niidisukkadest punutud uksemati sisse keeras, ta sülle võttis ja majast välja läks. See pilt jäi mind kummitema, sest süles kanti meie peres vaid kõige kallimaid, ka mind, kui olin kukkudes haiget saanud. Mu ema pühkis käega üle silmade ja vend krigistas hambaid, aga mina ei osanud midagi teha, sest mul oli igat moodi halb olla. Tundsin, nagu oleks mul padi pea alt ära tõmmatud ning mu pea vajus kolksuga vastu külma ja hallitolmust betoonpõrandat.

Õhtul hiljem, kui ema oli mu magama sättinud, panin küll silmad kinni, kuid und ei tulnud. Lamasin ja ootasin, et ka ema ja isa magama tuleks, et enne uinumist nende omavahelist vestlust pealt kuulata. See oli alati olnud väga rahustav ja mu silmaringi avardav, sest siis rääkisid nad asjust, millest minu ärkvel olles ei

räägitud ja nii kujunes välja mu arusaam elust, inimestest ja maailma asjust ning ma sain alati teada midagi uut, mida unes edasi vaadata.

Sel õhtul pidin aga kaua ootama. Ema käis mitu korda meie magamistoas minu ja venna tekki sättimas ja sellest sain ma aru, et ka tema ootas. Aimasin midagi, kuid see oli vaid tunne mu sees. Kui ka isa lõpuks ema kõrvale voodisse heitis, sain teada, et meil oli väga vedanud, sest Hagija asemel oleks võinud uksematil lamada hoopis isa ise. Lisaks sain teada, et metsamajandi direktor polnud sündinud sellisena, nagu ta oli. Kõige rohkem läks mulle hinge aga see lause, milles isa kinnitas meie koera truudust. Mõistsin siis, mida see sõna tähendas ja sain aru, et me kõik oleme surelikud, vahe oli vaid selles, et parem oli surra omade seltsis ja et surmaingel ise polnud kurjategija, vaid vahel ta lihtsalt tegi nende eest tööd.

Alati võis kedagi milleski süüdi mõista, kuid mu isa ei teinud seda. Ta viis mind järgmise päeva lõuna ajal aiamaale ja näitas marjapõõsaste vahele kuhjatud mullahunnikut ning ütles, et Hagijas oli truu ja vapper koer, sest kui see loom sai aru, et ei jõua enam meile metsa järele joosta, suutis ta ometi koju roomata ning selle eest tuleb talle au anda. Miski minu sees andis märku, et mullakuhil, mille all mu mängukaaslane nüüd lamas, polnud eriti ilus, kuigi oli labidaga siledaks patsutatud ning sellega oli ka isa nõus. Tema soovitus oli, et selle koha peal võiks mõni lill kasvada ning selle eest hoolitsemine võiks olla minu kohustus.

Nii sai alguse minu esimene suurem kirg, nimelt lillearmastus ja sealt edasi juba unistus aedniku elukut-

sest. Arvasin siis, et taimed ei sure, sest nende soontes ei voola veri ja seetõttu ei saa nad ka verest tühjaks joosta, nii nagu see meie Hagijaga oli juhtunud.

Mäletan seda aastat oma elust, nagu oleks see olnud minu esimene kohtumine mehega, kes oli mu isa. Ometi oli ta sünnist saati minu kõrval olnud. Taipasin äkki, et temas oli midagi palju rohkemat, midagi sellist, mida teistes mind ümbritsevates lähedastes inimestes polnud. Ma ei teinud vahet tunnetel, mida tajusin, aga sain aru, et kõige vahel oli piir, mis minu seniste arusaamade kohaselt tõmmati vaid hea ja halva vahele. Võisin end mõnel hommikul väga halvasti tunda ja tahtsin seda välja näidata. Olin siis pahur ega andnud endale aru, miks see nii oli. Ema noomis mind, aga sellest ei muutunud mu enesetunne sugugi paremaks.

Kui sain seitsmeseks ja pidin hakkama koolis käima, tuli ka minul varem ärgata. Istusin pooluniselt süngi-veerel ja oleks tahtnud pahurdada, kuid see halb harjumus taandus kuidagi iseenesest, kui märkasin oma isa. Ta istus köögilaua ääres, nagu silmist saati vahune ning vahtis pingsal pilgul oma lõuga, mis tema ette asetatud peeglist vastu kumas.

Olin varemgi seda näinud, kuidas isa habet ajas, kuid tol hommikul sain aru, et meil kõigil oli oma olemasolemise ees kohustusi ja üks neist oli hea väljanägemine, mis muutis ka enesetunde paremaks, sest kui isa oli habemeajamise lõpetanud ja näo niiske käterätikuga üle patsutanud, hakkas ta rõõmsalt üht vana laulu

ümisema. Tal oli hea meel isegi selle üle, et võis laual olnud vahuplekkidega ajalehe kokku rullida ning ära visata ja siis oma habemeajamisriistad tagasi selleks ettenähtud riulile panna.

Tundus väga loomulik, et tahtsin samamoodi teha, end hästi tunda ja naeratada nii, nagu ema seda tegi, kui isa tal hommikusöögi lauale panna aitas. Mul tekkis hoopis uus tunne, kui olin eelmisel päeval välja veninud sukad jalas sirgu tõmmanud, ise tripid kinni saanud ning koolikleidi õigetpidi selga pannud. Tundsin siis, et olen kõike õigesti tehes isaga samaväärne ning ei unustanud isegi aitäh ütlemast, kui olin hommikusöögitaldriku tühjaks söönud. Keegi ei sundinud mind muutuma, aga ma muutusin alati, kui oma isa poole vaatasin. Mõistsin, et tema polnud hea ega halva poolel, vaid tema oligi piir, mis nende kahe vahele oli tõmmatud.

See kõik oli alles minu elu algus, esmalt muidugi mu koolitee algus ja kes iganes meessoost olend mu vaatevälja sattus, tuli tal välja kannatada võrdlus minu isaga. Muidugi jätsin oma otsuse enda teada, aga ma ei unustanud kunagi seda võrdlust teha.

Esimene mees, kes minult selle kohtuotsuse sai, oli isa ülemus, metsamajandi direktor. Temas ei leidnud ma mitte ainsatki sarnasust oma isaga, või kui, siis oli see metsamehe vormiriietus, mille lähemal vaatlusel selgus, et isegi need polnud neil päris sarnased. Mu isa kuub oli alati harjatud ja kuldsed tammelehed ning tärnid selle revääride ja käiste peal olid sama säravalt puhad kui meie kahvlid ja teelusikad. Seltsimees direktori kuube ehtisid aga tuhmunud vasest viisnurgad ning

tammelehtedega nõöbid, mis kõhu peal kuidagi oma aukudesse ei ulatanud.

Nägin, kuidas isa rõõmustas, kui see mees mõne tähe oma kuuereväärile juurde sai kinnitada ning see tekitas minus arusaamatust. Minu küsimuse peale selgitas isa oma rõõmu tagamaid: mida rohkem tärne see mees juurde sai, seda tõenäolisem oli, et lõpuks saab ta ka oma ametikõrgenduse kätte ja meie temast priiks. Sellest jutust sain ma aru, sest seda priiks saamise mängu mõistsin juba minagi mängida. Ja nii ka läks, sest just samal sügisel, kui ma pidin esimesse klassi minema, sai meie direktor priiks. Isa sõnul sai temast ülemuste ülemus ja isa lootis väga, et tema järgmine ülemus, metsamajandi uus direktor, on teistsugune mees.

Koolis vaatasin enamasti ikka õpetajate poole, sest nemad ulatusid teistest kooliskäijatest juba kõrguse poolest üle ja olid seega mulle nähtavamad. Enamik neist suurtest olid aga naised, keda ma oma emaga võrdlema ei hakanud ja võrdlust isaga poleks nad nagunii välja kannatanud.

Oli ka meesõpetajaid ja üks neist oli koguni direktor, koolidirektor, nagu ma aru sain. Tema oli küll väikene ja jäi isegi mõnele suuremale poisile kasvult alla. Seetõttu oli teda raske teiste seas märgata ja ainus erinevus oligi see, et ta oli direktor ja teda kardeti. Hirm oli üks imelik asi ja seda, et sel tundel oli oma ruum, märkasin alles koolis, sest igal pool, kuhu koolidirektor oma jala tõstis, seal tekkis tema ümber kohe tühi ruum.

Märkasin alles hiljem, et sarnane ruum tekkis ka mõne suurema poisi ümber, aga mina neid ei kartnud.